

نقش زنان در انضباط اقتصادی خانواده

مینا ترابی

طلبه سطح ۲

حوزه علمیه فاطمیه پاکدشت

Minaturabi2671@gmail.com

۰۹۱۹۶۸۶۰۰۹۷

نقش زنان در انضباط اقتصادی خانواده^۱

چکیده

زنان به عنوان نیمی از جمعیت جهان، نقش حیاتی و انکارناپذیری در انضباط اقتصادی جوامع ایفا کردند. این نقش، فراتر از ایفای وظایف سنتی و خانه‌داری، در عرصه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی نمود پیدا کرد. در واقع، توانمندسازی اقتصادی زنان و مشارکت فعال آنها در فعالیت‌های اقتصادی، نه تنها به بهبود وضعیت زندگی خود و خانواده‌هایشان منجر شده، بلکه به رشد و توسعه پایدار اقتصادی جوامع نیز کمک شایانی کرده است. انضباط اقتصادی در خانواده، به معنای مدیریت آگاهانه و مسئولانه منابع مالی، برنامه‌ریزی برای آینده و پرهیز از هزینه‌های غیرضروری است. در این میان، زنان نقش بسیار مهمی ایفا می‌کنند. آنها اغلب به عنوان مدیران داخلی خانه، مسئولیت برنامه‌ریزی بودجه، مدیریت هزینه‌ها و پس‌انداز را بر عهده دارند. نقش زنان در این حوزه، تنها به مدیریت مالی محدود نشده است؛ بلکه شامل آموزش و انتقال ارزش‌های اقتصادی به فرزندان، ایجاد تعادل بین نیازها و خواسته‌ها، و تلاش برای افزایش درآمد خانواده نیز گردیده است. این پژوهش که به شیوه توصیفی – کتابخانه‌ای نگاشته شده هدف از نگارش آن، بیان ایفای نقش فعال زنان در انضباط اقتصادی است که، به استحکام مالی خانواده، کاهش تنش‌های مالی و بهبود کیفیت زندگی کمک کرده است. در نتیجه زنان نقش کلیدی در انضباط اقتصادی خانواده دارند و با مدیریت مالی، تربیت نسل آینده و تصمیم‌گیری‌های مالی می‌توانند به بهبود وضعیت اقتصادی خانوار کمک کنند. همچنین، کسب درآمد و ایجاد تعادل بین کار و خانواده از دیگر جنبه‌های تأثیرگذار آنهاست.

واژگان کلیدی: انضباط اقتصادی، خانواده، زن و اقتصاد، نقش زنان

انضباط اقتصادی، به معنای رعایت اصول و مقررات مالی به منظور دستیابی به ثبات و کارایی در مدیریت منابع مالی، نقشی حیاتی در سلامت و پیشرفت هر خانواده ایفا می‌کند. این مفهوم شامل نظارت دقیق بر هزینه‌ها، کنترل بدهی‌ها، برنامه‌ریزی بودجه‌ای، و پایبندی به سیاست‌های مالی است. هدف اصلی انضباط اقتصادی، جلوگیری از بروز مشکلات اقتصادی نظیر تورم، کسری بودجه، و بحران‌های مالی است که می‌توانند ثبات خانواده را تهدید کنند. در این میان، نقش زنان در انضباط اقتصادی خانواده به عنوان مدیران مالی منزل، نقشی کلیدی و تعیین‌کننده است. زنان با برنامه‌ریزی صحیح و هوشمندانه در هزینه‌ها، می‌توانند منابع مالی را بهینه مدیریت کرده و به تحقق اهداف اقتصادی خانواده کمک کنند. اهمیت این موضوع از آنجا ناشی می‌شود که زنان اغلب مسئولیت‌های مرتبط با مدیریت مالی و بودجه‌بندی را بر عهده دارند، که این امر به طور مستقیم بر بهبود کیفیت زندگی خانواده تأثیر می‌گذارد. توانمندی‌های زنان در زمینه برنامه‌ریزی و پیش‌بینی هزینه‌ها، ظرفیت خانواده را برای پس‌انداز و سرمایه‌گذاری به شکل قابل توجهی افزایش می‌دهد و آینده‌ای امن‌تر را برای خانواده رقم می‌زند. در زمینه نقش زنان در انضباط اقتصادی خانواده مطالعات زیادی صورت گرفته از جمله مقاله بررسی نقش زنان در اقتصاد خانواده نوشته راحله نصیری را اشاره کرد، در این پژوهش نقش زنان در اقتصاد خانواده مورد بررسی قرار گرفته است، زیرا روندهای اجتماعی و اقتصادی در سال‌های اخیر باعث شده که زنان بیشتری به فعالیت‌های اقتصادی و شغلی بپردازند. عدم انضباط اقتصادی در خانواده از سوی زنان، پیامدهای جدی و گسترده‌ای به دنبال خواهد داشت. این پیامدها نه تنها زندگی شخصی آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد، بلکه بر پایداری خانواده و اقتصاد جامعه نیز اثرگذار است. فقر و وابستگی اقتصادی، کاهش فرصت‌های شغلی، عدم توانایی در سرمایه‌گذاری، تأثیرات منفی بر تربیت فرزندان و کاهش اعتماد به نفس، تنها بخشی از این پیامدهای ناگوار هستند. برای رفع این مشکلات راهکارهایی نظیر برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی برای افزایش سواد مالی زنان و خانواده‌ها به عنوان یک راهکار اولیه مطرح است. همچنین، تقویت توانایی زنان در مدیریت بودجه و تصمیم‌گیری‌های مالی منطقی به عنوان دومین راهکار مهم به شمار می‌رود. در نهایت، بهره‌گیری از اپلیکیشن‌ها و سیستم‌های مدیریت مالی برای نظارت موثر بر هزینه‌ها نیز می‌تواند نقش قابل توجهی در بهبود وضعیت اقتصادی خانواده‌ها ایفا کند. از این رو ما برآنیم تا مشخص کنیم نقش زنان در انضباط اقتصادی خانواده چیست؟ اهداف این پژوهش بررسی درباره نقش زنان در انضباط اقتصادی، شناسایی تأثیرات مثبت آنها بر بهبود وضعیت مالی خانواده و جامعه و همچنین یافتن راهکارهایی برای رفع موانع موجود است.

۱- مفهوم شناسی

برای ورود به بحث اولین گام، شناخت معنای الفاظ اصلی بحث می باشد.

۱-۱ انضباط؛ انضباط در لغت به معنای نظم و ترتیب است (علی اکبر، دهخدا، ۱۳۷۷، ۱۵۵) و به وضعیت یا حالتی اشاره دارد که در آن افراد بر اساس قوانین و اصول مشخصی عمل می کنند. این واژه به نوعی به نظم در زندگی افراد، عملکرد سازمان ها و حتی رفتار اجتماعی اشاره دارد. (احمد علی، یوسفی، ۱۳۸۶، ۱۳۸) در اصطلاح، انضباط معمولاً به رعایت قوانینی که برای دستیابی به اهداف مشخص تعریف شده اند، اشاره دارد. این مفهوم می تواند در زمینه های مختلفی مانند نظام آموزش، محیط کار و حتی زندگی شخصی به کار رود. انضباط به فرد یا گروه کمک می کند تا با مدیریت زمان و منابع، به موفقیت های بیشتری دست یابند. (حسین، میر معزی، ۱۳۷۸، ۴۲) در کل، انضباط به عنوان یک ویژگی کلیدی برای دستیابی به موفقیت در زندگی شخصی و حرفه ای شناخته می شود. افراد منضبط معمولاً قادرند روال هایی را در زندگی خود ایجاد کنند که به آنها کمک می کند اهداف خود را با کارایی بیشتری دنبال کنند (همان، ۴۲)

۱-۲ اقتصاد؛ این کلمه از "قصد" به معنای "حد وسط" و "میان روی" مشتق شده است. (علی اکبر، دهخدا، ۱۳۷۷، ۲۲۵) در زبان عربی، "اقتصاد" به معنای تدبیر و مدیریت منابع به گونه ای است که بتوان بهترین استفاده را از آنها کرد. (حسین بن محمد، راغب اصفهانی، ۱۴۱۲، ۷۸) در طول تاریخ، دانشمندان اسلامی، به ویژه در دوران طلایی علم و فرهنگ، به توسعه مفاهیم اقتصادی و نظریه های مالی کمک های شایانی کردند اقتصاد به عنوان یک علم، در تاریخ بشر گذشته ای طولانی دارد. (علی، عبدالحمید محمود، ۱۴۲۱، ۱۳۲) ریشه های آن به دوران باستان بازمی گردد و در تمدن های مختلفی مانند بابل، یونان و رم شکل گرفته است. اما در دنیای عربی، مفاهیم اقتصادی تحت تأثیر فرهنگ اسلامی و تفکر فیلسوفانی چون ابن خلدون قرار گرفت. ابن خلدون، یکی از بزرگ ترین تاریخ نگاران و اقتصاد دانان مسلمان، نظریات جالبی درباره اقتصاد و جامعه ارائه داد. او مفهوم "عصب" (همبستگی اجتماعی) را به عنوان عاملی مهم در توسعه و رونق و سقوط دولت ها و تمدن ها مطرح کرد. اقتصاد به اقداماتی اشاره دارد که در آن منابع محدود، به بهترین شکل ممکن برای تأمین نیازها و خواسته ها مدیریت می شوند. (فریدون، تفضلی، ۱۳۷۲، ۱۷۵) در واقع، اقتصاد به مدیریت و توزیع منابع در جامعه و چگونگی قرارگیری آنها در خدمت به نیازهای انسان ها مربوط می شود. اقتصاد به اقداماتی اشاره دارد که در آن منابع محدود، به بهترین شکل ممکن برای تأمین نیازها و خواسته ها مدیریت می شوند. در واقع، اقتصاد به مدیریت و توزیع منابع در جامعه و چگونگی قرارگیری آنها در خدمت به نیازهای انسان ها مربوط می شود (همان،)

۱-۳ انضباط اقتصادی؛ انضباط اقتصادی به معنای رعایت قوانین و اصولی است که به مدیریت بهینه منابع اقتصادی و مالی کمک می کند. این مفهوم شامل مجموعه ای از رفتارها و راهکارهایی می باشد که به افراد، کسب و کارها و

دولت‌ها در جهت دستیابی به اهداف اقتصادی کمک می‌کند. انضباط اقتصادی می‌تواند شامل موارد زیر باشد: ۱- مدیریت بودجه: برنامه‌ریزی موثر برای درآمد و هزینه‌ها به منظور جلوگیری از افزایش بدهی و ناتوانی مالی. ۲- صرفه‌جویی و سرمایه‌گذاری: اتخاذ تصمیمات عقلانی در خصوص صرفه‌جویی و سرمایه‌گذاری منابع مالی به منظور ایجاد درآمد پایدار و تقویت وضعیت مالی. ۳- رعایت قوانین مالیاتی: پرداخت به موقع و صحیح مالیات‌ها به جهت حمایت از زیرساخت‌های اقتصادی و اجتماعی. ۴- تنوع در سرمایه‌گذاری: پخش خطر با سرمایه‌گذاری در زمینه‌های مختلف به منظور کاهش ریسک‌های مالی. ۵- توسعه مهارت‌های مدیریت مالی: ارتقای دانش و توانایی‌های لازم برای مدیریت بهینه منابع اقتصادی. اقتصاد به مطالعه انتخاب‌ها و تصمیم‌گیری‌های افراد، کسب و کارها و دولت‌ها در مدیریت منابع محدود در برابر نیازها و خواسته‌های نامحدود می‌پردازد. (عباس، حاجی حسینی، ۱۳۹۵، ۷۶) این علم به تحلیل اینکه چگونه منابع مانند پول، زمین، کار و سرمایه تخصیص می‌یابند، کمک می‌کند.

۲- اقتصاد اسلامی

اقتصاد اسلامی یک نظام اقتصادی است که بر اساس اصول و ارزش‌های اسلامی شکل گرفته و هدف آن تأمین نیازهای مادی و معنوی انسان‌ها در چارچوب احکام دین اسلام است. این نظام به دنبال ایجاد توازن میان اوضاع مالی و اجتماعی و دستیابی به عدالت اقتصادی است. (مریم، ایروانی، ۱۳۸۴، ۱۴۳) از ویژگی‌های کلیدی اقتصاد اسلامی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف) عدم ربا: یکی از اصول بنیادین اقتصاد اسلامی ممنوعیت ربا (سود) است. در این نظام، تأکید بر مبادلات عادلانه و منصفانه و جلوگیری از بهره‌کشی به وسیله سود بالا وجود دارد.

ب) زکات و انفاق: در اقتصاد اسلامی، پرداخت زکات و تشویق به انفاق به عنوان شیوه‌ای برای توزیع ثروت و کمک به فقرا و نیازمندان اهمیت دارد. این موارد نشان‌دهنده مسئولیت اجتماعی ثروتمندان است.

د) عدالت اقتصادی: اقتصاد اسلامی تأکید زیادی بر عدالت و انصاف در توزیع منابع و ثروت دارد.

اقتصاد اسلامی تأکید زیادی بر عدالت و انصاف در توزیع منابع و ثروت دارد. هدف این است که تفاوت‌های اقتصادی به حداقل برسد و همگان قادر به بهره‌مندی از فرصت‌ها و منابع باشند. (زهره، سعادت‌مند، ۱۳۸۷، ۷۸)

الف) ممنوعیت فعالیت‌های مالی غیر اخلاقی: در این نظام، سرمایه‌گذاری در صنایع یا فعالیت‌هایی که با اصول اسلامی مغایرت دارند، مانند قمار، الکل، و صنعت پورن، ممنوع است.

ب) تأکید بر تولید و کارآفرینی: اقتصاد اسلامی به تولید و کارآفرینی اهمیت فراوانی می‌دهد و به شکل‌گیری شغل و درآمد پایدار می‌پردازد. تلاش برای افزایش بهره‌وری و نوآوری در این زمینه جزو اصول کلیدی است.

نتیجه

این پژوهش با عنوان نقش زنان در انضباط اقتصادی خانواده است و با تکیه بر مطالعات انجام شده به این نتیجه می‌رسد که، مشارکت فعال زنان در اقتصاد، به بهبود وضعیت مالی خانواده و جامعه کمک می‌کند. این مشارکت نه تنها به رشد اقتصادی منجر می‌شود، بلکه به افزایش عدالت اجتماعی و کاهش نابرابری‌های اقتصادی نیز کمک می‌کند. بنابراین، لازم است که سیاست‌ها و برنامه‌هایی برای حمایت از زنان در حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی تدوین شود تا بتوانند به‌طور کامل به پتانسیل‌های خود دست یابند و نقش مؤثری در انضباط اقتصادی ایفا کنند. نتیجه‌گیری درباره نقش زنان در انضباط اقتصادی به ما این پیام را می‌دهد که برای دستیابی به یک جامعه پایدار و متعادل، لازم است که توانمندی‌ها و استعداد‌های زنان به‌طور کامل شناسایی و مورد استفاده قرار گیرد. مشارکت زنان در تصمیم‌گیری‌های مالی و اقتصادی به بهبود مدیریت منابع مالی در خانواده‌ها منجر می‌شود و می‌تواند به افزایش سرمایه‌گذاری و پس‌اندازها کمک کند. زنان با توجه به دیدگاه‌ها و تجارب منحصر به فرد خود، می‌توانند ایده‌های نوآورانه‌ای برای بهبود وضعیت اقتصادی ارائه دهند. همچنین، افزایش مشارکت زنان در بازار کار و عرصه‌های اقتصادی می‌تواند به ایجاد شغل‌های جدید و افزایش رقابت‌پذیری منجر شود. این موضوع به اقتصاد کلان کمک کرده و به بهبود کیفیت زندگی برای همه اعضای جامعه می‌انجامد. علاوه بر این، تقویت توانمندی‌های زنان از طریق آموزش و دسترسی به منابع مالی، می‌تواند به آن‌ها این امکان را بدهد که به شکل مستقل و مؤثری در عرصه‌های اقتصادی عمل کنند. این امر به نوبه خود می‌تواند به توانمندسازی نسل‌های آینده نیز کمک کند، زیرا زنان به عنوان مادران و الگو و به عنوان الگو برای فرزندان خود، می‌توانند ارزش‌های اقتصادی و اجتماعی را منتقل کنند. در نهایت، توجه به حقوق و فرصت‌های برابر برای زنان، نه تنها باعث پیشرفت فردی آن‌ها می‌شود، بلکه به توسعه پایدار جامعه نیز کمک می‌کند. با از بین بردن موانع قانونی، فرهنگی و اجتماعی که بر سر راه زنان وجود دارد، می‌توانیم به ایجاد یک جامعه عادلانه‌تر و متوازن‌تر نزدیک شویم.

پیشنهادهای این پژوهش شامل پیشنهادات کاربردی و پژوهشی است.

پیشنهادهای کاربردی ۱- برنامه‌های کارآموزی: ایجاد برنامه‌هایی که به زنان فرصت می‌دهد در محیط‌های کاری واقعی مهارت‌های خود را تقویت کنند.

۲- مشاوره شغلی: ارائه خدمات مشاوره برای تهیه رزومه و آماده‌سازی برای مصاحبه‌های کاری.

۳- تسهیل دسترسی به منابع مالی: ایجاد وام‌های کم‌بهره یا تسهیلات مالی مخصوص زنان برای شروع کسب‌وکار.

پیشنهادهای پژوهشی:

- ۱-تحلیل موانع کارآفرینی برای زنان: بررسی عواملی که باعث می‌شود زنان با چالش‌های بیشتری در شروع و مدیریت کسب‌وکار مواجه شوند.
- ۲-مطالعه تاثیر شبکه‌های اجتماعی بر موفقیت کارآفرینان زن: بررسی چگونگی اثرگذاری شبکه‌های اجتماعی بر فروش و رشد کسب‌وکارهای زنانه.
- ۳-بررسی تاثیر آموزش‌های آنلاین بر پیشرفت کارآفرینان زن: مطالعه تاثیر دوره‌های آنلاین بر مهارت‌های مدیریتی و کارآفرینی زنان.
- ۴-مقایسه تجربه کارآفرینی زنان و مردان: تحلیل تفاوت‌ها و شباهت‌های موجود در چالش‌ها و موفقیت‌های زنان و مردان کارآفرین.

منابع

*قرآن کریم

- ۱- آمدی، عبدالواحد، ۱۳۶۶، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، قم: دفتر تبلیغات، ص ۳۸۷.
- ۲- آناهید، فاطمه، ۱۴۰۲، «حقوق مالی زن در اسلام»، تهران: کنفرانس بین المللی پژوهشهای دینی، علوم اسلامی، فقه و حقوق در ایران و جهان اسلام، ص ۷.
- ۳- ایروانی، مریم، ۱۳۸۴، «زنان نظام آموزش عالی کشور و اشتغال»، تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال، ۱۴۳.
- ۴- تفضلی، فریدون، ۱۳۷۲، تاریخ عقائد اقتصادی از افلاطون تا دوره معاصر، تهران: نشر نی، ص ۱۷۵.
- ۵- جابری، علی، ۱۳۸۸، «علم، اقتصاد متعارف و خود گروی لذت گرایانه»، معرفت اقتصادی، ۱۸۴.
- ۶- حسین زاده بحرینی، محمد حسین، ۱۳۹۲، «اقتصاد مقاومتی راهکاری برای توسعه»، مشکوه، شماره ۱۱۸، ص ۴۷.
- ۷- حاجی حسینی، عباس، ۱۳۹۵، «بررسی اصول موضوعه اقتصاد متعارف و اقتصاد اسلامی - مطالعه موردی مصرف کننده»، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی گروه اقتصاد، ص ۷۶.
- ۸- دهخدا، علی اکبر، ۱۳۷۷، لغت نامه دهخدا، تهران: دانشگاه تهران، چاپ دوم، ص ۱۵۵-۲۲۵.
- ۹- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ۱۴۱۲، مفردات فی غریب القرآن، بیروت: دارالشامیه، ص ۷۸.
- ۱۰- رضایی، مجید، ۱۳۹۰، نظام اقتصادی اسلام مبانی، اهدا، اصول راهبردی و اخلاق، قم: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ص ۵۱.
- ۱۱- سعادت مند، زهرا، ۱۳۸۷، «اشتغال زنان در ایران»، مجموعه مقالات همایش منطقه ای نقش زنان در چشم انداز ۲۰ ساله توسعه ایران، دانشگاه آزاد اسلامی ساوه، ص ۷۸.
- ۱۲- سلمانی، صمد، ۱۳۹۲، «مبانی اقتصاد مقاومتی از دیدگاه قرآن و روایات»، تبریز: دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، دانشکده الهیات، ص ۴۸.

- ۱۳- سعیدیان ، فرید، ۱۳۸۳، «اشتغال زنان و تغییر وضعیت زن در خانواده»، تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خلخال، ص ۱۳۴.
- ۱۴- سنایی فر، اکبر، ۱۳۹۲ الزامات و ارکان اقتصاد مقاومتی ، تهران: ناشر ستارگان درخشان، ۷۲.
- ۱۵- شیخی، محمد حسن ، ۱۳۸۴، جامعه شناسی زنان و خانواده، تهران: سپا ، چاپ اول، ص ۱۶۹.
- ۱۶- صادقی شاد ، مهشاد ، ۱۳۹۱ زنان و رشد اقتصادی خانواده ، تهران: فرهنگ سبز ، ص ۶۹.
- ۱۷- صافی، احمد، ۱۳۷۴، خانواده متعادل، تهران: انجمن اولیاء و مربیان، ص ۱۷.
- ۱۸- طباطبایی، محمد حسین، 1417 ، المیزان فی تفسیر القرآن، بیروت: مؤسسه الأعلمی للمطبوعات، ص ۲۳۹.
- ۱۹- عبدالحمید محمود، علی، ۱۴۲۱، اصول الاقتصاد الاسلامی، بی جا: دار الداوی، ص ۱۳۲.
- ۲۰- غزل خوان، منور ، ۱۳۸۳، «نقش زنان در فرایند توسعه»، تهران: دومین کنفرانس بین المللی مدیریت، ص ۳۲.
- ۲۱- غفاری، غلامرضا، ۱۳۸۹ «زنان و توسعه اجتماعی»، تهران: حقوق زنان، ص ۲۷.
- ۲۲- فراهانی ، سعید، ۱۳۸۶، سیاستهای اقتصادی در اسلام، تهران: فرهنگ و اندیشه اسلامی، ص ۶۵.
- ۲۳- فقیهی ، فاطمه ، ۱۳۹۰ زن و قانون مالی، تهران: خرسندی ، چاپ دوم ، ص ۱۹۴.
- ۲۴- کلینی ، محمد یعقوب ، ۱۴۰۷ اصول کافی ، تهران: دار الکتب الإسلامیة ، ص ۱۱.
- ۲۵- گروسی، رضا ، ۱۳۸۶ «توسعه و چالشهای اشتغال زنان»، مجموعه مقالات همایش منطقه ای هسته های پژوهش اساتید زن منطقه یک دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، ص ۳۱.
- ۲۶- محمدی مقدم، یوسف ، ۱۳۹۲، «بررسی رابطه اقتصاد مقاومتی، گرایش کارآفرینانه و مدیریت دانش»، مدیریت سازمانهای دولتی، شماره ۲، ص ۲۲.
- ۲۷- مسجدیان، محمد، ۱۳۷۱، «بررسی وضعیت اشتغال درآمد فراغت رضایت شغلی زنان»، اصفهان، کمیسیون امور بانوان، ص ۴۷.
- ۲۸- میر معزی، حسین ، ۱۳۹۱، «اقتصاد مقاومتی و ملزومات آن با تاکید بر دیدگاه مقام معظم رهبری»، اقتصاد اسلامی، شماره ۴۷، ص ۴۷.
- ۲۹- میر معزی، حسین ، ۱۳۹۰، «نظام اقتصادی اسلام، مبانی اهداف اصول راهبردی و اخلاق»، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ص ۱۸.

۳۰- میر معزی، حسین، ۱۳۷۸، نظام اقتصادی اسلام اهداف و انگیزه ها، تهران: مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر، ص ۲۰.

۳۱- نجفی، محمد رضا، ۱۳۶۵، حقوق زن در اسلام، تهران: فردا، ص ۱۶۲.

۳۲- یعقوبی، مبینا، ۱۳۹۱، «مولفه ها و شاخصهای اقتصاد مقاومتی»، مجموعه مقالات همایش ملی بررسی و تبیین اقتصاد مقاومتی، ص ۱۲.

۳۳- یوسفی، احمد علی، ۱۳۸۶، نظام اقتصاد علوی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ اول، ص ۱۳۸.